

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

"O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY ASOSLARI VA MUAMMOLAR" ILMIY TADQIQOT MARKAZI

"MOLIYA BOZORINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR
YO'NALISHLARI, ZAMONAVIY TENDENSIYALARI VA
ISTIQBOLLARI"

mavzusidagi
Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi

MATERIALLAR TO'PLAMI
2022-yil 25-noyabr

Toshkent 2022

Диярова М., Зайналов Ж.Р.	ҚУРИЛИШ СОҲАСИДА ИНВЕСТИЦИОН ЛОЙИҲАЛАРНИ МОЛИЯЛАШТИРИШ МАНБАЛАРИ ТАҲЛИЛИ ВА ИҚТИСОДИЙ ТАРАҚҚИЁТДА ТУТГАН ЎРНИ	401
К.А. Гулмуродов	МИГРАЦИЯ ИЖТИМОЙ ОМИЛ СИФАТИДА	403
Абдуллоев А.Ж, Шодиева М.Д.	АҲОЛИНИНГ МОЛИЯВИЙ САВОДХОНЛИГИНИ ОШИРИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ ЁНДАШУВЛАРИ	407
Муминов Б.Б.	ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ	410
Eshonqulov A.Q.	PUL OQIMLARI TO'G'RISIDAGI HISOBOTNI TUZISH USULLARI VA AXBOROT IMKONIYATLARI	412
Абдураимова Н.Р.	ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ НАЙМА НА ГОСУДАРСТВЕННУЮ СЛУЖБУ-ГЛАВНАЯ ЗАДАЧА УСТРАНЕНИЯ ДЕФИЦИТА РАБОЧЕЙ СИЛЫ В ПРАВИТЕЛЬСТВЕ	414
Разикова Г.Ш.	АҲОЛИ МОЛИЯВИЙ САВОДХОНЛИГИНИ ОШИРИШ - АҲОЛИ ТУРМУШ ДАРАЖАСИНИ ОШИРИШНИ СТАТИСТИК ЎРГАНИШ	418
Эшпулатова З.Б	15-СОН МҲХСГА МУВОФИҚ ОПЕРАЦИЯ НАРХИНИ БАЖАРИЛИШЛАРГА ОИД МАЖБУРИЯТЛАРГА ТАҚСИМЛАШНИНГ УСЛУБИЙ ТАРТИБИ	421
Shakarov S.R	SOLIQ QARZDORLIGINI UNDIRISHNING ZAMONAVIY YO'LLARI	425
Суннатов Ю.У	КОРХОНА ХАРАЖАТЛАРИНИ МИНИМАЛЛАШТИРИШДА ТОВАР - МОДДИЙ ЗАХИРАЛАРНИНГ ОПТИМАЛ БУЮРТМА МИҚДОРINI АНИҚЛАШ	427
Бабаева Г.Я.	ПОВЫШЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ НАСЕЛЕНИЯ КАК ФАКТОР УКРЕПЛЕНИЯ ДОВЕРИЯ К БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЕ	429
Чориев И.Х.	ЭКСПРЕСС-ТАҲЛИЛ - КОРХОНА МОЛИЯВИЙ ҲОЛАТИНИ БАҲОЛАШНИНГ МУҲИМ УСУЛИ	431
Сагдиллаева З.А.	НЕОБХОДИМОСТЬ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫХ АКТОВ ПО БУХГАЛТЕРСКОМУ УЧЁТУ	433
Касимова Г.А., Сайфиева П.О	ЗНАЧЕНИЕ КАЗНАЧЕЙСТВА В ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЕ НАШЕЙ СТРАНЫ	435
Хонбобоева Ш	ИЧКИ АУДИТОРЛАР МАЛАКАСИНИ СЕРТИФИКАТЛАШНИНГ ХАЛҚАРО АМАЛИЁТИ	437
Рахматова Ш.Ш., Хамрохужаева С.Т.	ПОПУЛЯРНОСТЬ ОНЛАЙН-МИКРОЗАЙМОВ КАК ПОКАЗАТЕЛЬ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ НАСЕЛЕНИЯ	439
Ботиров Л.Б.	ВИНОЧИЛИК КОРХОНАЛАРИДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ХАРАЖАТЛАРИ ҲИСОБИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	441
Choriyev I.X.	ХЎЖАЛИК ЮРИТУВЧИ СУБЪЕКТЛАР ФАОЛИЯТИ САМАРАДОРЛИГИ ВА УЛАРНИНГ МОЛИЯВИЙ ҲОЛАТИНИ БАҲОЛАШДА ТАҲЛИЛИЙ АМАЛЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ	442
Абдуллаев А.Б.	СОЛИҚЛАР ҲИСОБИ ВА ТАҲЛИЛИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	446
Тешабоев М.М.	УПРАВЛЕНИЕ БИЗНЕС-ПРОЦЕССАМИ КАК ОСОБЫМИ РЕСУРСАМИ ОРГАНИЗАЦИИ	448
Тўраев А.Н., Алимхонова Н.	ҚЎШМА КОРХОНАЛАРДА МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТЛАРНИ ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАРГА ТРАНСФОРМАЦИЯ ҚИЛИШ ЖАРАЁНИ	451
Форманов Н.А	ОСОБЕННОСТИ РЕЙТИНГОВОЙ ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ	454
Хабиева А.Р.	КОРПОРАТИВНОЕ УПРАВЛЕНИЕ: ПОНЯТИЕ И ОСНОВНЫЕ ПОДХОДЫ К ЕГО ОПРЕДЕЛЕНИЮ	458
Халикчаева С.И.	ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН ТАРАҚҚИЁТ СТРАТЕГИЯСИ ШАРОИТИДА ЕР СОЛИҒИНИНГ АҲАМИЯТИ, БАЗАСИ ВА УНИ АНИҚЛАШ ТАРТИБИНИНГ ТАҲЛИЛИ	461
Qahramonova N.Q., Jo'raqulova N.Z., Negmatova S.E.	ANOLINI TURMUSH DARAJASINI OSHIRISHDA KICHIK BIZNESNING O'RNI	465
Паязов М.М.	ХИЗМАТЛАР БОЗОРИДА МОЛИЯВИЙ САВОДХОН АҲОЛИ ҚАТЛАМИНИНГ КЎПАЙИШИ МАМЛАКАТ ИҚТИСОДИЁТИ РИВОЖЛАНИШИНИНГ ГАРОВИДИР	466
Нарзуллаева Г.С., Собирова Н.Б.	АҲОЛИНИ ТУРМУШ ДАРАЖАСИНИ ОШИРИШДА ҲУДУДЛАРНИ ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ИННОВАЦИОН ЖИҲАТЛАРИ	468

кўрсаткичларга эришилди. Швейцария (57%). Иқтисодий ривожланган мамлакатларда ўртача кўрсаткич 55% ни ташкил этди. Бу мамлакатлар молиявий жиҳатдан энг саводли мамлакатлардир. Standard & Poor's маълумотларига кўра, юқорида санаб ўтилган мамлакатларда "молиявий саводхон" аҳолининг қисми 38% ни ташкил этди. Шу билан бирга, Россияни рейтингда Зимбабве, Туркменистон ва Мўғулистон (41 фоиз), Қозоғистон, Замбия, Сенегал ва Украина (ҳар бири 40 фоиз) каби давлатлар ортда қолдирди.

Жанубий Осиёда молиявий саводли аҳолининг тўртдан бир қисми ёки ундан ҳам кичикроқ қисми анкетага жавоб бера олди. Яман охириги ўринда (13%), Афғонистон ва Ангола (ҳар бири 14%). Бу давлатлар молиявий жиҳатдан энг саводсиз давлатлар эди.

Халқаро молия корпорацияси томонидан 2020 йилда мамлакатимиз аҳолисининг молиявий салоҳиятини баҳолаш мақсадида амалга оширилган тадқиқот натижаларига кўра мамлакатда молиявий саводхонлик даражаси юқори эмаслигини, катта ёшдаги аҳолининг 23 фоизи базавий молиявий тушунчалар бўйича минимал молиявий билимга эга эканлигини кўрсатди.

Ҳудди шунингдек ушбу давлатларнинг тумуш даражасини солиштирадиган бўлсак 2020 йилда аниқланган топ ўнталикда саводхонлик даражаси юқори давлатлар: Швейцария, Дания, Нидерландия, Финландия, Австрия, Австралия, Исландия, Германия, Янги Зеландия, Норвегия[2] яна илғорлик қилаётгани гувоҳи бўлишимиз мумкин.

Ҳудди шу давлатларнинг ЯИМдаги жаҳон рейтингни солиштирсак юқоридаги саводхонлик даражаси илғор давлатлар яна ушбу рейтингда ҳам юқори ўринларни эгаллаганлигини кузатишимиз мумкин.

Тадқиқотларимиз шуни кўрсатдики қайси давлатда аҳолиси молиявий саводхон бўлса у мамлакатдаги иқтисодий заҳиралардан, қолаверса ўзининг иқтисодий имкониятларини тўғри баҳолашга ва ўз оиласи иқтисодиётини тиклашга бўлган ишончи ва ҳаракати жамият таррақиётининг асосини белгиловчи муҳим омил экан.

Хўш савол пайдо бўлади. Молиявий саводхонлик кўрсаткичларини қандай кўтариш мумкин. Аҳолини тўлиқ олий маълумотли қилишни иложи йўқ. Лекин маълум даражада аҳолининг молиявий саводхонлигини ошириш мумкин. Бунинг учун биринчи навбатда ҳар бир маҳаллада молиявий саводхонликни тарғиб қилувчи ва маълум даражада молиявий янгиликларни аҳолига етказиб бериб турувчи маслаҳат марказлари хизматларини йўлга қўйишни лозим деб ҳисоблайман.

АДАБИЁТЛАР:

1. Корень А.В., Голояд А.Н., Ивашинникова Е.А. Оценка уровня финансовой грамотности населения в России и зарубежных странах. Ж: Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2015. – № 12 (часть 10) – С. 1863-1865

2. Куркуляк. Рейтинг стран по уровню жизни: лидеры и аутсайдеры. [Электрон манбаа]: <https://migronis.com/ru/blog/country-ranking-2020> (қаралади 28.10.2022).

АҲОЛИНИ ТУРМУШ ДАРАЖАСИНИ ОШИРИШДА ҲУДУДЛАРНИ ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ИННОВАЦИОН ЖИҲАТЛАРИ

Нарзуллаева Г.С.

Бухоро давлат университети

Собирова Н.Б.

Бухоро давлат университети

Бугунги кунда дунё миқёсида аҳолини турмуш даражасини оширишга қаратилган кўплаб инновацион ёндашувлар мавжуд бўлиб, ривожланган давлатларнинг иқтисодий

кўрсаткичлари аҳолининг фаровонлиги учун қулай шарт-шароитлар яратиб берилаётганлиги билан баҳоланади.

Аҳолининг фаровонлик кўрсаткичи мамлакатнинг иқтисодий барқарорлигини оширишда асосий омиллардан бири бўлиб, аҳоли турмуш даражасини яхшилаш мамлакатдаги ижтимоий муҳитни ривожланишини таъминлашга хизмат қилади.

Ривожланган давлатларда аҳолини турмуш даражасини оширишда бугунги кунда бир қатор замонавий қулайликлар яратилган бўлиб, жумладан, аҳолини озиқ-овақт маҳсулотларига бўлган эҳтиёжларини тўлиқ таъминлаш, сифатсиз озиқ-овақт маҳсулотлари истеъмолини чеклаш, аҳоли саломатлигига жиддий таъсир этувчи ГМО маҳсулотларини мамлакатга киришини тақиқлаш, турли хил аҳоли саломатлигига зарар етказувчи дори воситаларини савдоси ва истеъмолини тақиқлаш, биологик ва кимёвий хусусиятга эга бўлган турли хил қуролларни чеклаш, аҳоли саломатлига таъсир этувчи ва аллергия касалликлар тарқатувчи ўсимликлар ва ҳайвонларни аниқлаш, ишсизлик даражасини олдини олиш, ижтимоий ҳимояни кучайтириш ҳамда аҳолига моддий рағбатлантиришларни бериб бориш каби кўплаб имкониятлар яратилган бўлиб, уларни жорий этилганлиги аҳоли фаровонлигини тараққий этишига хизмат қилиб келмоқда.

Шу билан бир қаторда ривожланган давлатларда аҳолининг фаровонлигини оширишида аҳоли истиқомат қиладиган ҳудудларни иқтисодий жиҳатдан имкониятларини ҳар томонлама ривожлантириш ишлари ҳам самарали тарзда йўлга қўйилган. Жумладан, ҳудудларни иқтисодий имкониятларини барқарорлиги, илшаб чиқариш ва қайта ишлаш жараёнларини тизимлилиги, замонавий логистика хизматларини жорий этилганлиги, аҳолига хизмат кўрсатадиган инфратузилмаларни инновацион жиҳатдан ривожланганлиги, аҳолига хизмат кўрсатувчи онлайн хизматларни инновацион турларни мавжудлиги, аҳоли таклифи билан ҳудудларни риқожлантириш имкониятларини жорий этилганлиги ҳамда қонунларни устуворлиги аҳолининг фаровонлигини оширишга хизмат қилиб келмоқда.

Мамлакатимизда ҳам Муҳтарам, Президентимиз Ш.М.Мирзиёев томонидан аҳолини турмуш даражасини ошириш ва ҳудудларни иқтисодий жиҳатдан ривожлантириш борасида кўплаб янги ислоҳотлар амалга оширилмоқда.

Жумладан, эскирган қонунларга янги ўзгартиришлар киритилаётганлиги, аҳоли саломатлигини таъминлаш учун бепул тиббий хизматни жорий этилганлиги, сўз эркинлигини берилганлиги, ОАВларига янги ваколатларни тақдим этилганлиги, ижтимоий ҳимояга муҳтож бўлган аҳоли қатламини кучли ижтимоий ҳимоя қилиш тизимини йўлга қўйилганлиги, темир дафтар, аёллар дафтари, ёшлар дафтари, меҳр дафтариларни жорий этилганлиги, уйсиз оилаларга бепул арзон уй-жойларни берилаётганлиги, ишсизларга нафақалар тўланиши, ногиронларни иш билан таъминлаш ва нафақа тайинлаш тизимини мустаҳкамлиги, боқувчисини йўқотганларни тўлиқ давлат ҳимоясига олинishi, ёш оилаларни қўллаб-қувватлаш мақсадида уй-жойлар, имтиёзли кредитлар ва суссидиялар берилаётганлиги, ёшларни қўллаб-қувватлаш учун тадбиркорлик фаолиятига кенг имкониятларни яратилганлиги, кам таъминланган аҳоли қатламига доимий тарзда бир марталик моддий ёрдам бериш каби кўплаб ташаббусларни жорий этилганлиги мамлакатимизда камбағалликни қисқартириб, аҳолини турмуш даражасини оширишга хизмат қилмоқда.

Шу билан бир қаторда аҳолини турмуш даражасини оширишда ҳудудларни иқтисодий жиҳатдан ривожлантириш мақсадида инновацион ёндошувларга асосланган тизим сифатида секторлар фаолияти жорий этилган бўлиб, бугунги кунда ҳудудларни ривожлантиришда 4 та муҳим секторлар самарали тарзда фаолият олиб бормоқда. Жумладан, 1-ҳоким сектори,

2-прокурор сектори, 3-ички ишлар сектори ҳамда 4-солиқ секторларига бўлинган бўлиб, ушбу секторлар тўртлиги ҳудудларни ҳар томонлама ривожланишига масъул бўлган секторлар ҳисобланади.

Бундан кўринадики, мамлакатимизда ҳам аҳолини турмуш даражасини яхшилаш ҳамда ҳудудларни иқтисодий жиҳатдан ривожлантиришда кўплаб амалий ишлар амалга ошириб келинмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги “2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сонли Фармонида кўра:

Ҳудудларда аҳолининг яшаш шароитини яхшилаш учун урбанизация сиёсатини янада такомиллаштириш. Урбанизация йўналишида муносабатларни тартибга солиш орқали аҳоли пунктларини барқарор ривожлантириш ва аҳоли фаровонлигини оширишга қаратилган урбанизацияни ривожлантириш концепцияси ишлаб чиқиш. Бунда:

ҳудудларда аҳоли яшаш шароитини яхшилаш учун мамлакатимизнинг урбанизация даражасини 2030 йилгача бориб 60 фоизга оширишга қаратилган урбанизация сиёсатини янада такомиллаштириш;

уй-жой фонди, турар жойлар ва ҳудудлар реновацияси;

аҳоли пунктларининг урбанизация даражасини аниқлаш, уни ошириш услуги ва уларни баҳолаш механизмига эътибор қаратиш.[1] каби бир қатор устувор вазибалар белгиланган бўлиб, уларни амалиётга жорий этилиши аҳолини турмуш даражасини ҳамда ҳудудларни иқтисодий жиҳатдан ривожланишини таъминлашга хизмат қилади.

Қолаверса, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 январдаги “Ҳудудларни комплекс ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш бўйича секторлар фаолиятини янада такомиллаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-4102-сонли Қарорига кўра:

секторлар фаолиятини мувофиқлаштириш ва самарадорлигини янада ошириш мақсадида секторларнинг «туман (шаҳар) — вилоят — республика» тамойили асосида уларга амалий ва услубий ёрдам кўрсатиш ҳамда фаолиятини назорат қилиш бўйича ҳокимликлар, прокуратура, ички ишлар ва солиқ идораларида вертикал бошқарув тизимини жорий этиш;

ҳар чоракда камида бир маротаба Комиссия йиғилишида секторлар фаолияти тўғрисидаги ахборотни таҳлил этиш, секторларда амалга оширилаётган ташкилий-амалий чора-тадбирлар самарадорлигини баҳолаш, ушбу соҳадаги ишларни яхшилаш ҳамда секторларнинг самарали фаолият кўрсатишига тўсқинлик қилаётган бюрократик тўсиқ ва ғовларни бартараф этиш юзасидан таклифларни муҳокама қилиш;

ҳудудларнинг ижтимоий-иқтисодий ҳолатини ўрганиш натижалари бўйича республика даражасида ечиладиган муаммоларни ҳал этишга доир чора-тадбирларнинг ишлаб чиқиши ҳамда амалга оширилишини ташкил этиш.[2] каби бир муҳим вазибалар белгиланган бўлиб, уларни амалиётга жорий этилиши секторлар фаолиятини такомиллаштиришга хизмат қилади.

Аҳолини турмуш даражасини оширишда ҳудудларни иқтисодий ривожлантиришнинг инновацион жиҳатлари кўйидагиларни ўз ичига олади:

аҳолини турмуш даражасини оширишда ривожланган хорижий тажрибаларни ўрганиш ва амалиётга табиқ этиш;

ҳудудларни аниқ дастурлар асосида инновацион технологиялар орқали ривожлантириш;

ҳудудлардаги замонвий инфратузилма ва логистика хизматларини такомиллаштириш;

худудлардаги ишлаб чиқариш ва қайта ишлаш имкониятларини оширишда рақамли технологияларни татбиқ этиш лозимдир.

Хулоса ўрнида шуни айтиш жоизки, аҳолини турмуш даражасини ошириш мамлакатнинг иқтисодий барқарорлигини ошириш демакдир.

Худудларни ривожланиши аҳолининг фаровонлиги оширишга қаратилган кўрсаткичлар бўлиб, уларни инновацион жиҳатдан такомиллаштириш замон талаби ҳисобланади. Шунинг учун ҳам ҳар бир худудни ривожланиши аҳоли фаровонлигини таъминлашга хизмат қилади.

АДАБИЁТЛАР:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сонли Фармони, 2022 йил 28 январь.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Худудларни комплекс ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш бўйича секторлар фаолиятини янада такомиллаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-4102-сонли Қарори, 2019 йил 8 январь.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOLIQ SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI

*Baytanov O‘M
Jizzax Politexnika instituti*

Soliq siyosati soliqlarning jamiyatdagi o‘rnini belgilab beradi. Davlat soliq siyosati yordamida mamlakatda asta-sekin, bosqichma–bosqich soliq islohotlarini amalga oshiradi. Bozor aloqalariga xos bo‘lgan tartib va qoidalarni bizning kundalik hayotimizga joriy etish, tadbirkorlikni keng tarqatish, soliq to‘lovchilar tomonidan soliqlar va boshqa majburiy to‘lovlarni o‘z vaqtida va to‘liq to‘lash, soliq to‘lovchilarning soliq qonunchiligini chuqur bilishlari va uning talablarini to‘liq bajarishlari - mamlakatimiz soliq siyosatining moliyaviy inqirozga qarshi kurash va iqtisodiy islohotlarning hozirgi bosqichi talablariga to‘la mos kelishini ko‘rsatdi.

Shunday qilib, O‘zbekiston Respublikasining soliq tizimi hozirgi jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida soliq siyosatining takomillashib borishi natijasida to‘xtovsiz ravishda takomillashib bormoqda, bu esa o‘z navbatida mamlakatimiz iqtisodiyoti samaradorligini oshirishga va aholi farovonligining to‘xtovsiz o‘sib borishiga olib bormoqda.

Bugungi kunga kelib O‘zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirishning asosiy yo‘nalishlari etib quyidagilar belgilandi:

iqtisodiyotga soliq yukining darajasini kamaytirish, shuningdek, soliq solishning soddalashtirilgan va umumbelgilangan tizimi bo‘yicha soliqlarni to‘laydigan xo‘jalik yurituvchi sub'yektlar o‘rtasidagi soliq yuki darajasidagi nomutanosibliklarni bartaraf etish;

soliqlarni unifikatsiya qilish yo‘li bilan ularni maqbullashtirish, o‘xshash soliq solish bazasiga ega bo‘lgan soliqlarni birlashtirish, soliq hisobotlarini qisqartirish va soddalashtirish, operatsion xarajatlarni minimallashtirish;

makroiqtisodiy vaziyatning barqarorligini, O‘zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti va uning daromadlarini mustahkam shakllantirishni ta‘minlash;

soliq qonunchiligini soddalashtirish, soliq munosabatlari sohasida normativ-huquqiy hujjatlardagi ziddiyatlar va qarama-qarshiliklarni bartaraf etish, insofli soliq to‘lovchilarning huquq va qonuniy manfaatlarini himoyasini kuchaytirish;